

Pénzügyi tervek valóságtartamának vizsgálata FADN adatok alapján

*Validity assessment of financial plans based on FADN data*Keszthelyi Szilárd¹, Pesti Csaba²**INFO**

Received 19 Oct. 2010

Accepted 09 Dec. 2010

Available on-line 21 Dec. 2010

Responsible Editor: K. Rajkai

Keywords:FADN, financial plans,
coherence test, validity test,
ADSCR indicator**ABSTRACT**

The global financial crisis establishes new obstacles, requirements and challenges to the agricultural producers. In such circumstances it is especially important for farmers to base their investment and financial decisions on well-founded methods using multiple information sources. In Hungary during the reviewing of the credit applications the assessment of financial plans has only minor importance as banks tend to avoid granting loans on business grounds and rather favour loans secured by mortgages or other means. However, if for the assessment of financial plans there were a well-worked out, reliable tool available that could make the reviewing of loan application much easier. Assuring higher security for loans would not only increase the amount of credits granted but in the long run could reduce the interest rates as well. In this paper we intend to introduce a concept, based on FADN data, that will make the assessment of the validity of the financial plans possible. The core of the method is the selection of very similar FADN holdings and whether the farms' income will secure the redemption of the required loan will be assessed from the data of these holdings.

INFO

Beérkezés 2010 Okt. 19.

Elfogadás 2010 Dec. 09.

On-line elérés 2010 Dec. 21.

Felelős szerkesztő: Rajkai K

Kulcsszavak:FADN, pénzügyi tervek,
valóságtartalom vizsgálat,
ADSCR számítás**ÖSSZEFOGLALÓ**

A pénzügyi- és a hitelválság új igényeket, új nehézségeket, valamint magas szintű követelményeket támaszt a mezőgazdasági vállalkozókkal szemben. Ilyen körülmények között különösen fontos, hogy beruházási, illetve finanszírozási döntéseiket megalapozottan, több információforrással alátámasztva hozzák meg. A mezőgazdasági vállalkozások korlátozott jövedelemtermelő képessége, valamint a mezőgazdasági termeléssel összefüggő nagyobb kockázat miatt, különösen fontos, hogy a külső forrás biztosító hitelintézetek alaposan meg tudják vizsgálni az adott fejlesztés életképességét. Magyarországon a banki hitelkérelmek értékelésekor a pénzügyi terv bírálata háttérbe szorul, a bankok kerülnek az üzleti alapon történő hitelezést és továbbra is a jelzálog, illetve egyéb módon biztosított hitelekkel stabilizálják helyzetüket. Ha azonban a pénzügyi tervek értékeléséhez egy adekvát, a gyakorlatban is megbízhatóan használható eszközt biztosítanánk, az megkönnyítené a hitelezést és a hitelbírálatot. A hitelkihelyezés biztonságának növelése nemcsak a hitelvolument növelheti, hosszabb távon akár a kamatokat is csökkentheti. Ezzel a munkával egy olyan elképzelést szeretnénk bemutatni, amely a teszüzemi rendszer (FADN) adatainak felhasználásával lehetővé teszi a hitelkérelmekben szereplő pénzügyi tervek valóságtartamának vizsgálatát. A módszer lényege, hogy hasonló gazdaságok adatai alapján megvizsgáljuk, hogy a vállalkozás jövedelme fedezetet nyújt-e az igényelt hitel törlesztési kötelezettségeire.

¹Keszthelyi Szilárd

Agrárgazdasági Kutató Intézet, 1093 Budapest, Zsil utca 3-5.

Keszthelyi.Szilard@aki.gov.hu

²Pesti Csaba

Agrárgazdasági Kutató Intézet, 1093 Budapest, Zsil utca 3-5.

Pesti.Csaba@aki.gov.hu

1. Bevezetés

A pénzügyi tervezés a vállalati tervezési rendszer integrált részét képezi mind stratégiai, mind pedig operatív szinten. Segítségével biztosítani lehet a vállalkozás pénzügyi egyensúlyának folyamatos fenntartását, és ezzel összefüggésben megfelelő alapot lehet teremteni a beruházási politika és forgóeszköz gazdálkodás kialakításához

A vállalkozások alapvetően két célból készítenek pénzügyi tervet:

- A vállalkozás operatív működtetéséhez, a likviditás ellenőrzéséhez, azaz ahhoz, hogy a vállalkozás időben eleget tudjon tenni kötelezettségeinek.
- A beruházási döntések előkészítéséhez. Az első ponttal összefüggésben, ezekben az esetekben is ellenőrizni kell a vállalkozás pénzügyi fenntarthatóságát, másrésztől beruházás-gazdaságossági vizsgálatokat is kell végezni. Ezek a pénzügyi tervek legtöbb esetben egyben a finanszírozó intézetnek (kifizető ügynökség, befektető, illetve bank) is készülnek.

A vállalati hitelezés fontos eleme a hitelkérelmek részét képező pénzügyi tervek valóságtartalmának vizsgálata. A hitelező pénzintézetnek el kell döntenie, hogy a tervezett mérleg és eredménykimutatás adatok teljesülhetnek-e.

A pénzügyi tervek valóságtartalom vizsgálatának fontossága és lényege az, hogy a hitelt kérelmező vállalkozó valótlan adatok állításával ne tudja megindokolni fejlesztése életképességét. Ilyen eszköz felhasználásával a vállalkozók rá lennének kényszerítve, hogy a pénzügyi terveket a magyar mezőgazdaság realitásait figyelembe véve, felelősen készítsék el.

A hitelkérelmek ilyen jellegű ellenőrzésének közép- és hosszú távú hatásai is vannak. A hitelkihelyezés biztonsága csökkentheti az azzal szemben álló fedezet nagyságát, ezáltal lehetőség lenne arra, hogy a vállalkozók többletforrást vonjanak be. Hosszabb távon a hitelkihelyezés kockázatának csökkenése kedvezően hathat a kamatokra is, amely szintén tovább emelheti a hitelezés volumenét.

2. A pénzügyi tervek ellenőrzésének módszertana

Az alábbiakban a magyar nemzeti számviteli rendszer szerint elkészített pénzügyi tervek értékelésének módszertanát mutatjuk be. Erre azért van szükség, mert egyrészt a nemzeti könyvelési szabályok is ezt a módszertant követik, másrészt a mezőgazdasági vállalkozások hitelkérelmeihez tartozó pénzügyi terveket is a legtöbb esetben ezeket a szabályokat alkalmazva készítik el. A későbbiekben kitérünk az EU-FADN³ adatok használatának lehetőségeire, illetve korlátaira.

Az első lépés az értékeléshez szükséges inputok előállítására. A pénzügyi terv bírálatához szükséges adatokon túl szükség van a hitelt kérelmező üzemszerkezetére. Erre azért van szükség, mert ez alapján tudjuk a hitelkérelmezőhöz hasonló gazdaságokat beazonosítani.

A pénzügyi tervek bírálatának folyamatát az 1. ábra mutatja. A bírálat három lépcsőben, a pénzügyi terv összes évére történik. (Keszthelyi, Sz. – Pesti, Cs, 2009)

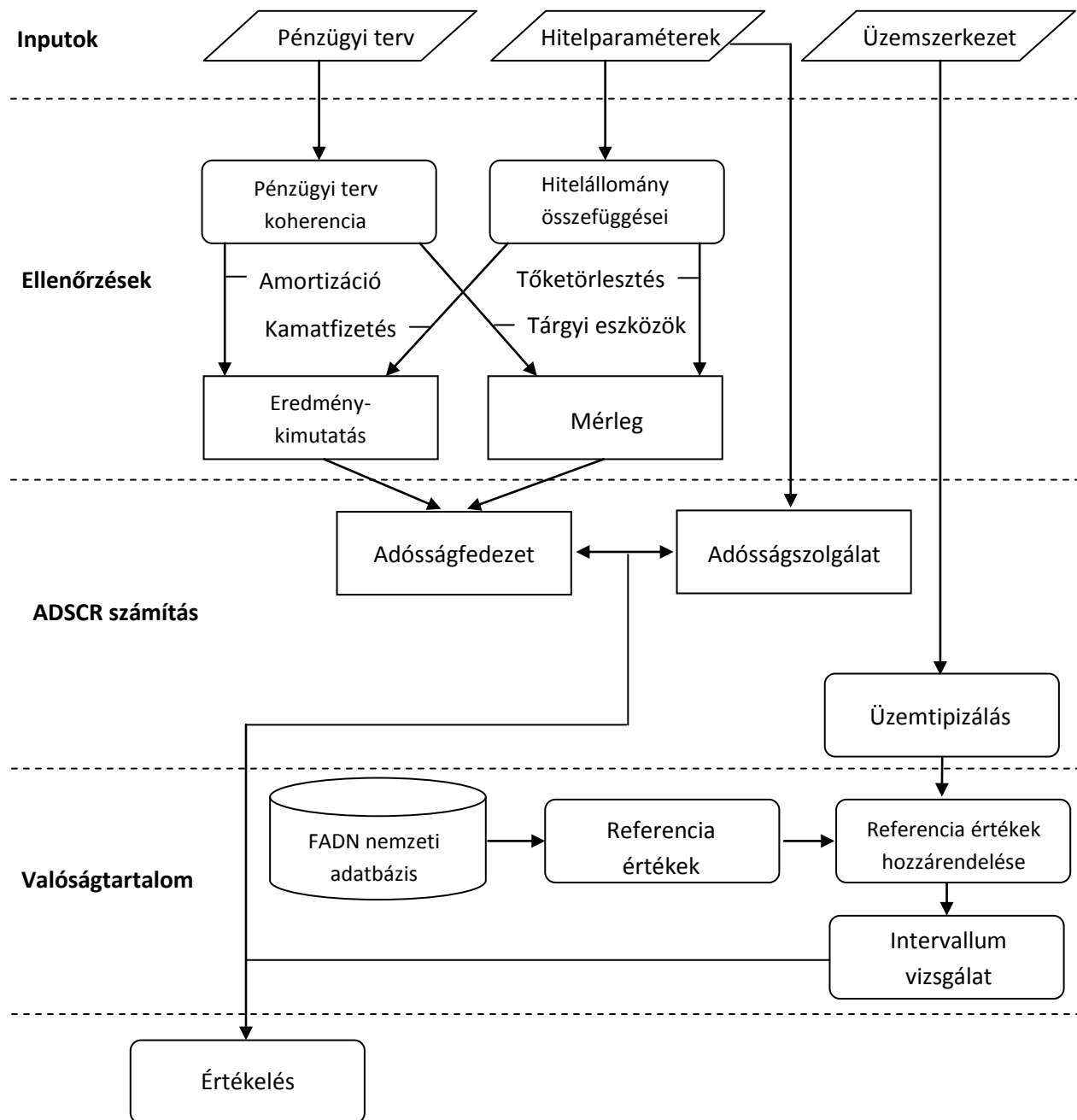
1. Az első lépésben meg kell győződni a pénzügyi terv koherenciájáról és integritásáról. Ennek ellenőrzésére a következő összefüggéseket kell megvizsgálni:

- A befektetett eszközök növekményének arányban kell állnia a beruházások összegével;
- Az értékesítési leírásnak az aktiválási időponttal összefüggésben időarányosan növekednie kell;

³ Farm Accountancy Data Network, magyarul Mezőgazdasági Számviteli Információs Hálózat. Bővebb információk a rendszerről a Keszthelyi, Sz. – Pesti, Cs. (2010) információs kiadványban található.

- Mérleg szerinti eredmény átvezetése: az adott évben keletkező és a vállalkozásnál maradó jövedelemnek meg kell jelennie a saját tőkében;
- A hitelparaméterek ellenőrzése az eredménykimutatásban és a mérlegben.

Az utóbbi ellenőrzés összetettebb, további lépéseket ölel fel. Az igényelt hitel paramétere alapján (kamat, futamidő, türelmi idő) ellenőrizni kell, hogy a pénzügyi műveletek kiadásai között a kamatokat feltüntették-e minden évben, illetve a kötelezettségek között megjelenik-e a hitelállomány évről évre csökkenő összege.

1. ábra. Hitelkérelmek értékelése FADN adatok alapján

A második lépésben arról kell meggyőződni, hogy a pénzügyi terv alapján a vállalkozás eleget tud-e tenni a hitelfelvétellel összefüggő fizetési kötelezettségeknek. Erre az indirekt cash-flow számítási módszertanát is felhasználó ADSCR⁴ (Average Debt Service Coverage Ratio) kalkulációt használjuk. A módszer lényege, hogy az igényelt hitel fizetési kötelezettségeit (adósságszolgálatot) évről évre szembe állítjuk a visszafizetés forrásaival (adósságfedezettel).

Mivel a magyar FADN egy zárt rendszerű kettős könyvvitelre épül (minden egyes gazdasági esemény rögzítésre és könyvelésre kerül), ezért az indirekt módszert találtuk a legalkalmasabbnak arra, hogy meghatározzuk a törlesztésre rendelkezésre álló forrásokat, melynek lényege a következő:

Az általánosan elfogadott számviteli elvek szerint a kettős könyvvitelt vezető vállalkozásoknál kötelezően érvényesül az időbeli elhatárolás elve. Ennek értelmében az árbevételt, illetve a költségeket akkor számolják el, amikor azok felmerültek. Az időbeli elhatárolás elve alapján számított eredmény nem a tényleges realizált eredményt mutatja. A pénzmozgással járó tételek összegyűjtése helyett az eredménykimutatásban levezetett (adózás előtti vagy adózott) eredmény a számítás kiindulási alapja. Ezt módosítani kell azokkal a gazdasági eseményekből származó tételekkel, amelyek az eredmény nagyságát ugyan befolyásolják, de pénzmozgással nem járnak. Tehát a pénzmozgással nem járó, eredményt csökkentő tételeket hozzá kell adni, míg a pénzmozgással nem járó, eredményt növelő tételeket le kell vonni az eredményből, hogy megkapjuk a működési tevékenységhez kapcsolódó nettó pénzeszköz-változást (Rózsa et al, 2005).

Az így kapott adósság fedezetet leosztjuk az adósságszolgálattal és amennyiben ez az érték meghaladja a nemzetközileg elfogadott 1,2-értéket, akkor feltételezzük, hogy a vállalkozás képes lesz a felvett hitelek törlesztésére.

Az ellenőrzés következő és egyben legfontosabb eleme a valóságtartalom vizsgálat. Ennek lényege, hogy az FADN adatbázisból létrehozott (lekérdezett) referencia értékeket összehasonlítjuk a vizsgált üzem adataival, így megállapítjuk, hogy a pénzügyi tervben szereplő érték a valóságban is teljesíthető-e.

Ennek első lépése a referencia értékek előállítás a tesztüzemi adatok alapján. Az Európai Unió FADN rendszerétől eltérően Magyarország esetében eltérő csoportképzést célszerű használni. Erre azért van szükség, mert a vállalkozási formák szerint (egyéni gazdaság, társas vállalkozás) homogénebb (egymásra jobban hasonlító) csoportokat lehet létrehozni. Ennek oka, hogy a magyarországi társas vállalkozások tőkeszerkezete, földhasználata, bérpolitikája nagyban különbözik az egyéni gazdaságokétól. Ez utóbbi miatt különösen fontos, hogy a pénzügyi összehasonlításnál a vállalkozási forma szerint elsődlegesen két csoportot hozunk létre. Természetesen az üzem típusa és mérete ugyanúgy fontos a csoportképzésnél.

Az így létrehozott rétegekre (csoportokra) kell meghatározni a fajlagos referencia értékeket. A referencia adatbázisba nemcsak egy, hanem több év üzemi adata is belekerül, ezzel tudjuk biztosítani azt, hogy a különböző időjárási, piaci feltételek is figyelembe legyenek véve. A következő referencia értékek számítását és összehasonlítását tartjuk célszerűnek:

- egy európai méretegységre jutó
- termelési érték;
- közvetlen termelői támogatás;
- anyagjellegű ráfordítás;
- adózás előtti eredmény;
- termelési értékarányos jövedelmezőség.

⁴ Adósság fedezeti mutatószám

Ezekre a mutatókra két intervallumot kell meghatározni. Az első, tágabb intervallummal szűrjük a szélső értékeket. Egy szűkebb intervallummal, a pénzügyi terv nehezen (kockázatosan) megvalósítható elemeit szűrjük. Ezeket az értékeket a hasonló üzemek szélső három értékének átlagából számítjuk. A kockázatosan megvalósítható elemeket (szűkebb intervallum) a két szélső decilis (sorrendbe helyezett számsor 10., illetve 90. százalékánál elhelyezkedő) értéke alapján határozzuk meg.

Mint ahogy korábban említettük, a vizsgálatot nem csak egy évre, hanem a futamidő összes évére el kell végezni, ezért felmerül a kérdés, hogy hogyan állapítjuk meg, hogy a pénzügyi tervből számított mutatószámok a jövőben milyen kockázatokkal lesznek tarthatók. Ehhez a funkcióhoz felhasználjuk az intézetünk által működtetett reprezentatív prognosztikai modellt, a Microsimet.

A Microsim modell a tesztüzemi bázisadatokon alapul, az összes tesztüzem eredmény-kimutatásának várható jövőbeni állapotát jeleníti meg, bemenetként felhasználva számos makrogazdasági mutatót, a költségtelek, az értékesített termékek árainak várható alakulását és a támogatási rendszer változásait. Ezt a modellt korábban jövedelem előrejelzések, hatástanulmányok, politikai döntések előkészítéséhez használtuk. Ebben a rendszerben azonban alkalmas az intervallumok jövőbeni értékeinek meghatározásához. (Törzsök, Á – et al., 2006)

A fenti ellenőrzéseket minden évben végrehajtva, pontos képet kaphatunk a pénzügyi terv gyenge pontjairól, illetve azokról az elemekről, amelyek hitel visszafizetés szempontjából problémát jelenthetnek.

A rendszer működését még egy összefoglaló példával is szeretnénk szemléltetni. Ha egy gazdálkodó olyan beruházás megvalósításához igényel külső forrást, amely az adott gazdasági környezetben nem, vagy csak jelentős kockázatokkal valósítható meg, akkor a fenti rendszer azt a következőképpen szűri: a gazdálkodó költségei egyrészt növekednek a beruházás elszámolt értékcsökkenésével, másrészt a kamatokkal. A pénzügyi tervben, azért hogy az említett költségnövekedést ellensúlyozza, növeli a termelési értékét (árbevétele). Ha az egy egységre jutó termelési érték jelentősen magasabb, mint a hozzá hasonló legjobb üzemek átlaga, akkor a rendszer jelzi, hogy a tervben közölt árbevétel nem tartható, így a hitel visszafizetés is kockázatokkal terhelt.

Tehát a felvázolt módszer lényege az, hogy a hitelt kérelmező valótlan adatok állításával ne tudja megindokolni fejlesztése életképességét, így a hiteltörlesztés gazdasági kockázatai felmérhetők, értékelhetők. Az egyes hitelkérelmekhez kockázati valószínűségeket rendelve a hitelfeltételek – beleértve a kamatokat és a kért biztosítékot – differenciálhatók. A rendszer alkalmas a kettős könyvvitel vezetésére nem kötelezett egyéni gazdaságok megítélésére is. Ők egy részletes kitöltési útmutató segítségével adják meg az értékeléshez szükséges (eredmény szemléltető) pénzügyi adatokat.

3. Jövőbeni fejlesztések

A fent leírt módszerben a valóságtartalom vizsgálat alapját az Európai Unió üzemtipológia képezi. Ez a módszer véleményünk szerint nem a legjobb megoldás a hasonló üzemek referencia adatainak leképzéséhez. Hipotézisünk szerint ennél jobb módszer a statistical matching alkalmazása, mivel a hasonló üzemeket nem csak a súlyozás szerinti rétegeképzés alapján tudjuk megkeresni, hanem egyéb változókat is figyelembe tudunk venni. Ezek közül is legfontosabb a munkaerő, mivel ezzel az üzemtípusokon belül az alkalmazott technológiák szerint is differenciálni tudjuk az üzemeket. Ugyanakkor ennek a módszernek az a hátránya, hogy alkalmazásához szükség van üzemsoros FADN adatokra is, mivel a pályázó üzemhez hasonló gazdaságok kiválasztása egyenként történik. A gyakorlati megvalósításnak az FADN szigorú adatkezelési előírásai korlátot jelentenek.

Az elemzést mindenképpen célszerű kiegészíteni érzékenységi vizsgálatokkal is. Az érzékenységi vizsgálat alapja továbbra is az ADSCR mutató lehet. Azt kell évről évre meghatározni, hogy az árbevétel mennyivel csökkenhet, illetve a költségek mennyivel emelkedhetnek úgy, hogy a vállalkozás a hiteleit továbbra is biztonságosan törleszteni tudja.

Ezt a vizsgálatot ki lehet terjeszteni a hitelkamatra is, ki lehet számolni a kritikus hitelkamatlábát, mely az a kamatláb, amely mellett a vállalkozás a hitellel kapcsolatos terheket még éppen ki tudja fizetni.

Ezt a modellt a jövőben internetes alkalmazás keretében elérhetővé kell tenni a mezőgazdasági vállalkozások számára is. Ez egy kiváló eszköz lenne a fejlesztési elképzelések értékeléséhez és egyben hozzájárulna a mezőgazdasági termelők pénzügyi kultúrájának fejlesztéséhez.

4. Konklúzió

Egy olyan pénzügyi-elemző modellt fejlesztettünk, mely segítségével értékelni lehet a mezőgazdasági pénzügyi terv gyenge, csak jelentős kockázatokkal megvalósítható pontjait. FADN adatok referenciaértékként történő felhasználásával biztosítani tudjuk, hogy a hitelt kérelmező valótlan adatok állításával ne tudja megindokolni fejlesztési életképességét.

Magyarországon a banki hitelkérelmek értékelésekor a pénzügyi terv bírálata háttérbe szorul, a bankok kerülnek az üzleti alapon történő hitelezést és továbbra is a jelzálog, illetve egyéb módon biztosított hitelekkel stabilizálják helyzetüket. Ha azonban a pénzügyi tervek értékeléséhez egy adekvát, a gyakorlatban megbízhatóan használható eszközt biztosítanánk, az megkönnyítené a hitelezést és a hitelbírálatot. A hitelkérelmek ilyen jellegű ellenőrzésének közép- és hosszú távú hatásai is vannak. A hitelkihelyezés biztonsága csökkentheti az azzal szemben álló fedezet nagyságát, ezáltal lehetőség lenne arra, hogy a vállalkozók többletforrást vonjanak be. Hosszabb távon a hitelkihelyezés kockázatának csökkenése kedvezően hathat a kamatokra is, amely szintén tovább emelheti a hitelezés volumenét.

Hivatkozások

Keszthelyi Szilárd. – Pesti Csaba (2010): A teszttüzemi információs rendszer 2009. évi eredményei. Agrárgazdasági Kutató Intézet. Agrárgazdasági információk, 2010 (8) 146 p. HU ISSN 1418 2130

Keszthelyi, Szilárd – Pesti, Csaba (2009): Standardized method for credit rating of agricultural holdings – an alternative utilization (17th Pacioli workshop Innovation in the management and use of Micro Economic Databases in Agriculture, Ettenhausen, Switzerland, 2009. jún. 7-10.)

Törzsök Árpád - Keszthelyi Szilárd - Kiss András (2006): Csőd és siker előrejelzése a mezőgazdaságban, Gazdálkodás, 2006. 4. szám

Rózsa Attila – Darabos Éva – Bács Zoltán (2005): A cash flow-kimutatás összeállításának nemzetközi és magyar szabályozása, Agrárgazdaság, vidékfejlesztés, agrárinformatika konferencia kiadványa 2005